

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Του ΘΟΔΩΡΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ

Η αέρινη αρμονία της Μουσικής στάθηκε ανέκαθεν αντικείμενο φθόνου στους κύκλους των εργατών του πνεύματος, που χειρίζονται υλικό περιορισμένο στον πεπερασμένο κόσμο της λογικής. Από τον Σωκράτη ως τον Νίτσε και από τον Σαίξπηρ ως τον Μπλοκ, φιλόσοφοι και ποιητές ονειρεύονταν για τα έργα τους την τελειότητα και ελευθερία της τέχνης των ήχων. Ο «Έμπορος της Βενετίας» του Σαίξπηρ, μια κωμωδία της οποίας το μεγαλύτερο μέρος ασχολείται με χρεόγραφα, προικοσύμφωνα, τόκους και ποινικές ρήτρες, τελειώνει με μια σκηνή αφιερωμένη στην εξύμνηση της Μουσικής. Αλίμονο στον άνθρωπο που δεν έχει μέσα του μουσική, λένε οι ήρωες του έργου. Κι ο εξορκισμός αυτός αποκτά μια ξεχωριστή ειρωνική σημασία, όταν ακούγεται, τις ημέρες αυτές, στη σκηνή του θεάτρου «Πόρτα» της Ξένιας Καλογεροπούλου. Η καινούργια παράσταση του «Έμπορου της Βενετίας», που σκηνοθέτησε εκεί ο Μίνως Βολανάκης, έχει πολλές αρετές και πλήθος στοιχεία που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του θεατή. Δεν έχει όμως ίχνος μουσικής στις φλέβες της, όπως δεν έχει μουσική και η μετάφραση που φιλοτέχνησε ο ίδιος ο σκηνοθέτης. Η βραδιά κυλά αργά και μονότονα, σε ρυθμό αδιάφορο, που δεν βοηθά το κοινό να οργανώσει τις σκόρπιες εντυπώσεις του σε οργανική σύνθεση.

Ο κ. Βολανάκης, βέβαια, έχει άποψη για το έργο του Σαίξπηρ. Και την υπερασπίζεται παλικαριά. Στην παράστασή του, η νεανική κωμωδία αντιμετωπίζεται σαν ένα κείμενο αυτοβιογραφικό ή, ίσως θα έπρεπε να πει κανείς, εξομολογητικό. Ταυτίζοντας τρεις από τους κεντρικούς ήρωες, τον έμπορο Αντόνιο, τον προστατευόμενό του Μπασάνιο και την Πόρσια, με το τρίγωνο Ποιητή-Φίλου-Ερωμένης, που αναδύεται μέσα από τον περίφημο κύκλο των σονέτων του Σαίξπηρ, ο σκηνοθέτης καταλήγει σε μια ανάγνωση που αποκάλυπτα χαρακτηρίζει το διαφορούμενο δεσμό του Αντόνιο και του Μπασάνιο ομοφυλοφιλικό και επιχειρεί να θεμελιώσει ολόκληρη τη δράση, πάνω στο σπαραγμό του πρώτου για την ξαφνική στροφή του εραστή του προς μια γυναίκα. Στην παράσταση του θεάτρου «Πόρτα», ο έμπορος της Βενετίας δεν είναι ένας ανέμελος ευκατάστατος αστός, που παρασέρνεται από τη γενναιοδωρία του σε μια θανάσιμη περιπέτεια, μέσα στη ζούγκλα της καπιταλιστικής απληστίας. Είναι ένας εστέτ μεγιστάνας, που ντυμένος με την εξεζητημένη ωραιοπάθεια των «αποκλειστικών δημιουργιών» της υψηλής ραπτικής, κάθεται στον καναπέ του σαλονιού του και παίζει τον αυλό, περιτριγυρισμένος από ένα ολόκληρο χαρέμι μισόγυμνα αθλητικά αγοράκια.

Δεν χρειάζεται, φαντάζομαι, να πούμε πόσο μονόπαντη και ιδεοληπτική είναι μια ερμηνεία, που αφήνει έξω πάνω από το μισό έργο και σπρώχνει στο περιθώριο μερικά από τα πιο κυρίαρχα συστατικά του: το ρόλο του Σάυλοκ, τη δοκιμασία των μνηστήρων της Πόρσιας, την απαγωγή της Τζέσικας... Ο κ. Βολανάκης όμως έχει, όπως είπα, ένα προσωπικό δράμα. Και δρασκελίζει με πελώρια σάλτα όλα τα εμπόδια, προκειμένου να φτάσει στον προορισμό του. Από την άποψη αυτή, η παράσταση αποτελεί υπόδειγμα ερμηνευτικής πρωτοβουλίας και ευρηματικότητας. Αξίζει να τη δει κανείς, για να θαυμάσει την εξαντλητική αξιοποίηση και της παραμικρής λεπτομέρειας του κειμένου, που θα μπορούσε να επιστρατευτεί στη σκηνική ανάπτυξη μιας αμφιλεγόμενης άποψης. Πρόβλημα παραμένει μόνο η αδυναμία του σκηνοθέτη να οργανώσει τη δράση σε σαφή και εύγλωττα ρυθμικά σχήματα. Η ροή της συλλαμβάνεται μόνο εικαστικά, σαν μια σειρά από εντυπωσιακές, αλλά κάπως μονοσήμαντες, εικόνες, σχεδιασμένες από τον Διονύση Φωτόπουλο (σκηνικά) και τον Δημήτρη Παρθένη (κοστούμια). Ο θεατής έχει την αίσθηση ότι ξεφυλλίζει ράθυμα ένα εικονογραφημένο περιοδικό πολυτελούς εκτύπωσης, γεμάτο σελίδες μόδας και εσωτερικής διακόσμησης.

Στον τομέα της υποκριτικής, η έκπληξη έρχεται από την πλευρά του Βασίλη Διαμαντόπουλου, που σχεδιάζει έναν Σάυλοκ λιτό και καιρίο, χωρίς τις γραφικότητες που βάρυναν τελευταία τη δουλειά του. Χαριτωμένη είναι, στην ανδρική μεταμφίεση της Πόρσιας, η Ξένια Καλογεροπούλου. Ενώ, με το ρόλο του Μπασάνιο, ο Θάνος Καληώρας δείχνει να περνά χωρίς δυσκολίες στο χώρο του κλασικού ρεπερτορίου. Η υπόλοιπη διανομή όμως παρουσιάζει σοβαρά κενά, ιδιαίτερα στους σημαντικούς ρόλους του Γκρατσιάνο, της Νερίσας και του Αντόνιο. Ωστόσο, παρά τις επιμέρους αντιρρήσεις που ενδέχεται να έχει κανείς, η παράσταση πρέπει να θεωρείται από τις πιο ενδιαφέρουσες της χρονιάς - έστω και σαν αξιοπερίεργο μονάχα.